Nemzeti Kulturális Alap
Közgyűjtemények Kollégiuma

Pályázati azonosító: 204106/02296

Szakmai beszámoló

a „**Fényírók Nagykanizsán 1860-1920 - A város és lakói a fotográfusok szemével”**
című kiállítás
és a hozzá kapcsolódó pedagógiai program megvalósítása
Thúry György Múzeum, 2019. május 30. – 2019. szeptember 30.

A helytörténeti-fotótörténeti tárlat főként a Thúry György Múzeum történeti tárgyi gyűjteményének és történeti dokumentációs tárának, eredeti fotótárának az 1860-as és az 1930-as évek közötti időszakából származó tárgyait, fotótörténeti dokumentumait, eredeti felvételeit mutatja be, kiegészítve a megyei közgyűjtemények – Göcseji Múzeum (Zalaegerszeg) és a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára – által őrzött néhány emlékkel.

A kiállítás bevezető részében tablók segítségével mutatja be a fényképezés kezdeteit, az ún. „elfogadás korát”, magyarországi kezdeteit és elterjedésének időszakát s „érdekességeket” a fényképezés történetéből.

Majd – műteremfelvételekkel, az ott készült fotókkal, versokkal illusztrált – tablók és eredeti fotók segítségével részletesen ismerteti az 1860-as évektől kezdve a jelentős vonzáskörzettel rendelkező eleven kereskedővárosban, Nagykanizsán megfordult magyar és osztrák vándorfényképészek és az első állandó műteremmel rendelkező „fényírók” tevékenységét. A látogatók megtekinthetik a Thúry Gyögy Múzeum és a zalaegerszegi Göcseji Múzeum féltve őrzött ferrotípiáit és chromotípiáit is.

Kiemelten mutatjuk be a Mikolasch Sámuel „fényképész, olaj- és szobafestész” által az 1860-as években készített fotó portrékat, s az általa 1861-ben festett (!) gróf Teleki Lászlóról készült nagyméretű olajportrét, s a hozzá kapcsolódó – a kép megfestését és későbbi kalandos történetét ismertető – Halis István elbeszélést is. A festmény igazi kuriózum, több nagykanizsai fényképész is készített fényképek alapján pasztell- vagy olajképeket, de közülük csak ez az egy maradt fenn.

A „korai” műtermek és fényképészek között hangsúlyosan szerepeltetjük az 1879-től a város főterén üvegtermet működtető Varga testvérek felvételeit s az általuk 1880-ban készített, a Dél-zalai Takarékpénztár Igazgatóságának portréit tartalmazó, helytörténeti szempontból különösen fontos díszes fotóalbumot, melyben a város életében döntő szerepet játszó gyárosok, kereskedők, orvosok, vállalkozók portréi maradtak fenn. Az eredeti album mellett egy digitális képkeret segítségével mutatjuk be a 38 portrét.

A kiállítás első tematikai egységében (a két teremben) részletesen bemutatjuk a Nagykanizsán megnyitott napfényműtermeket, az ott működő fényképészek szakmai és közéleti tevékenységét, életútját eredeti felvételek és nagyítások segítségével.

Kiemelten ismertetjük a legismertebb, leghosszabb ideig, 37 éven keresztül (1895 – 1932) Nagykanizsán működő Mathea Károly fényképész Bazárudvari műtermét, tevékenységét. A tárlatban ezt, a városban leghosszabb ideig használt napfényműtermet rekonstruáltuk, megépítettük nagyobb üvegtáblákból álló nyeregtetős „üvegcsarnokát” (fényterelőkkel, függönyökkel). A műterem külső falán rekonstruáltuk fából készült kirakati szekrényét is, melyben számos visitkártyáját, kabinet portréját, Mignon-, Muschel-képét

helyeztük el. A korabeli bútorokkal berendezett „felvételi szobában” mutatjuk be az általa használt – a múzeum gyűjteményében őrzött – Rapid típusú műtermi fényképezőgépét. A műteremben egy hadbírói egyenruhát viselő férfi bábu és egy kislány bábu is látható. A Mathea által 1910 körül Dr. Bentzik Ferenc városi tiszti ügyész Katus kislányáról készített fénykép alapján elkészíttettünk egy ruha-rekonstrukciót, melyet egy gyermekbábun a műteremben helyeztünk el, a fényképen szereplő kislány eredeti – a múzeumban őrzött – játékával (egy rozmárral) együtt.

A város neves polgárairól Mathea Károly által készített portrék és a helytörténeti szempontból különösen érdekes eseményképek, csoportképek mellett bemutatjuk a leszármazottaitól kölcsönkapott, családtagjait és saját magát ábrázoló felvételeit is. Egy negatív-átvilágító keret segítségével mutatjuk meg egy 1922. évi gyűjtőút során a Néprajzi Múzeum munkatársai által Mathea műtermében gyűjtött, Kiskanizsán és a környező falvakban élő parasztcsaládok tagjairól készített felvételeket, a 302 üvegnegatívból álló együttesből készült válogatást és az ezekről készült pozitív nagyításokat.

A terem további részében és a II. teremben a Nagykanizsai Takarékpénztár székházának udvarán működött műterem gazdáit, s a fényképészek életútját ismertetjük (kiemelten Vértes Antal tevékenységét).

A II. teremben egy 20. század eleji nagykanizsai középpolgári lakás hangulatát elevenítettük meg egy berendezett szalon – enteriőr segítségével, a falon családi portrékkal, az asztalon az elmaradhatatlan családi fotóalbumokkal, amit a vendégeknek hajdan illett átlapozni. A századforduló nyugalmas elfoglaltságát, a fotóalbumok, családtagok portréinak nézegetését szerettük volna megidézni. Fekvőtárlókban láthatók a Bentzik-, Eperjesy és a Merkly-Belus család bőrbe kötött fotóalbumai, melyek nem alkalmasak arra, hogy lapozzák, forgassák őket a látogatók. Ezért egy digitális képkeret segítségével tudnak „belelapozni” az albumokba egy kényelmes fotelben helyet foglalva. Itt láthatók Belus Lajos gyógyszerész, amatőr fényképész nagykanizsai lakásbelsőket ábrázoló, 1890-es években készült különleges felvételei is (szalon, ebédlő, fogadó szoba, férfi dolgozó, hálószoba részletei).

Ebben az egységben (a II. teremben) mutatjuk be kiemelten egy „I. világháborús emlékfal” segítségével a helyi fényképészek által, az I. világháború alatt a frontra induló, 20. és 48. gyalogezred katonáiról, családtagjaikról készített felvételeket.

Ugyanitt kaptak helyet a hivatásos fényképészek portréi, eseményképei mellett a fényképezés tömegessé válásának időszakában, az 1910-1930-as években a kanizsai „amateur” fényképészek, knipszelők (családi fotósok) által privát célból készült felvételek is, az 1920-as években használatos fotóapparatjaik, a helyi fotószaküzletekben kapható üvegnegatívok, fotópapírok dobozai, reklám-zacskói, a helyi kereskedők hirdetései.

A „város lakóit” bemutató termek mellett a kiállítás II. nagyobb egysége a folyósón a „várost” mutatja be, a hivatásos fényképészek és amatőrök által készített városképek, utcaképek, egyes jelentős épületeket ábrázoló felvételek segítségével.

A kiállítás látványos részlete a „Megelevenedik a fotó”: a folyosó végén egy nagyméretű századfordulós utcakép előtt ruharekonstrukciót viselő, felöltöztetett bábuk idézik meg a város – fotókon fellelhető – jellegzetes alakjait, a Korzón sétáló hölgyeket, urakat. (2 női és 2 férfi bábu, 1 fiúcska bábu segítségével).

A kiállításhoz 2 gyermek bábut vásároltunk, s népi iparművésszel egy lányka és egy fiúcska ruhát készíttettünk.

A folyosón egy nagyméretű képernyőn a helyi fotográfusok felvételeit és fényképeik díszes hátoldalait bemutató „Recto-verso katalógus” „lapozható” (több száz felvétellel) s a „várost” bemutató folyosórészen megtekinthetik a látogatók az 1890 és 1920 között készült városképek felhasználásával a nagykanizsai Városi Televízió által a kiállításhoz készített rövidfilmet is.

Egy külön részben kiemeltük a helyi fényképészek által készített azon városképeket, felvételeket, melyek könyvillusztrációként jelentek meg vagy amelyek alapján képeslapokat nyomtattak országos és helyi kiadók. (Az eredeti fotók mellett láthatók a kötetek és képeslapok is.)

A látogatók betérhetnek fotózkodni egy műterembe egy 20. század eleji festett műtermi háttérkép (molinó) előtt, korabeli kiegészítőket (kalap, sétapálca, napernyő) viselve.

A kiállítás célja a kanizsai fényképészek tevékenységének, életútjának, felvételeinek megismertetésével emléket állítani egy, a város életében tevékenyen résztvevő iparos rétegnek, s az újra fogékony amatőr fotográfusoknak, akiknek a város történetének fényképeken megörökített darabjait köszönhetjük, akik megidézik számunkra a hajdani Kanizsa utcáit, tereit, a századfordulós lakások hangulatát s az itt lakó polgárokat.

A kiállításhoz kapcsolódó rendezvény, múzeumpedagógiai foglalkozások:

A **Múzeumok Éjszakája** 2019. június 22-én a kiállítás tematikájához kapcsolódott. Sor került a „Koros kamerák találkozójára", fotótörténeti előadásra, az éjszakán bemutatkoztak a Kanizsai Fotóklub tagjai. A felnőtteknek készült totó feladványai és a hagyományosan megrendezett Kincskereső Kalandtúra feladatai is a kiállításhoz kapcsolódtak, a gyermekek a „Bűvös Kamerát" kereshették meg. A csapatok tagjai fényképész inasként negatívot moshattak, szárogathattak felcsipeszelve, kiválogathatták a különböző formátumú (Visitkártya, Kabinetkép, Muschel, Mignon, Boudoir, Makart stb.) megrendelt fényképeket, megismerkedtek Petőfi Sándor egyetlen hiteles arcképével, a róla készült dagerrotípiával; a tárlaton látható képek segítségével segítettek meglelni szüleiket a századforduló idején élt kislányoknak és fiúcskáknak, s legyőzhették az „Idő vasfogát", megtalálhatták, milyen fontos részlet hiányzik egy-egy sérült, károsodott városképről.

A látogatók betérhettek egy műterembe, ahol fotót készíthettek magukról, egymásról század eleji kiegészítőkkel. A gyerekek ugyancsak a kiállításhoz kötődve kézműves foglalkozásokon vehettek részt: fotóapparátot készítettek előrenyomtatott papírsablonból, kalapot készítettek papírból a fotózkodáshoz, szecessziós képkeretet, műtermi háttereket tervezhettek stb.

A Múzeumok Éjszakája mellett több tárlatvezetéssel egybekötött múzeumpedagógiai foglakozást is bonyolítottunk és bonyolítunk. Az általános és középiskolás tanulók megismerkedhetnek a fotózás kezdeteivel, a jelentősebb kanizsai fényképészekkel és felvételeikkel, a portréfotózással. Betérhetnek a fotóműterembe, ahol fényképet készíthetnek (kellékekkel: kobak kalap, női kalap, sétapálca, napernyővel stb.) egy festett háttér előtt. Forgatható, négy részből álló nagyméretű kubus segítségével életnagyságú portrékat forgathatnak ki, memóriajátékot játszhatnak gyermek portrékkal, városképeket egészíthetnek ki a hiányzó darabokkal („Az idő vasfoga..") és a fotókon megjelenő jellegzetes alakokat kereshetnek meg („Aki bújt, aki nem…). Igény esetén kézműves foglakozáson is részt vehetnek a tárlat megtekintése után (képkeret készítése, papírból Capot-kalap, virágos karimás kalap készítése stb.)

<u>Látogatószámok:</u>

A kiállítást 2019. augusztus 18-ig **2275 fő látogatta**.

A **Múzeumok Éjszakája** idején tartott múzeumpedagógiai foglalkozásokon, programokon **1204 fő** vett részt.

Ezen kívül **20 iskolai csoport 444 fő**vel vett részt **múzeumpedagógiai foglalkozás**ainkon.

A kiállítás a 2020-ban a Marcali Városi Helytörténeti Múzeumban és a keszthelyi Balatoni Múzeumban kerül bemutatásra.

Sajtó megjelenések:

- 2019.05.31. Nagykanizsa Online
  Fényírók
  https://kanizsaujsag.hu/hir/201905/fenyirok
  Megtekintés: 2019.08.26.
- 2019.05.31. Kanizsa Tv Híradó
  Fényírók
  https://www.youtube.com/watch?time_continue=11&v=RcwGlyiCCKE
  Megtekintés: 2019.08.26.
- 2019.05.31. Zalai Hírlap
  Megnyílt a Fényírók Nagykanizsán című kiállítás a Thúry György Múzeumban
  https://www.zaol.hu/kultura/helyi-kultura/megnyilt-a-fenyirok-nagykanizsan-cimu-kiallitas-a-thury-gyorgy-muzeumban-3077525/
  Megtekintés: 2019.08.26.

A szakmai beszámolót a Thúry György Múzeum honlapján a www.tgym.hu/Pályázatok, beszámolók webcím alatt tettük közzé.
http://tgym.hu/index.php/palyazatok-beszamolok

Nagykanizsa, 2019. augusztus 27.

Száraz Csilla
igazgató

Thúry György Múzeum Nagykanizsa

1. melléklet: Látogatói statisztika 2019.05.30. – 2019.08.25.

Fényírók Nagykanizsán 1860-1930
A város és lakói a fotográfusok szemével című időszaki kiállítás

Kiállítás megnyitó:

2019.05.30 **131 fő** (ebből 5 fő média)

Kiállítást megtekintette 2 275 fő (ebből média 26 fő) (2019.05.30-2019.08.25.)

Ebből csoportos látogatók:

	csoport	diák	kísérő	összesen
óvodás csoport	-	-	-	-
általános iskolás csoport	9	167	16	183
középiskolás csoport	1	32	2	34
nyári táboros csoport	10	200	27	227
nyugdíjas csoport	1	-	-	42
Múzeumok éjszakája	-	-	-	1 204
Összesen	**21**	**399**	**45**	**1 690**

2. melléklet: Múzeumpedagógiai foglalkozások látogatószáma

általános iskolai csoportok					
sorszám	**dátum**	**intézmény**	**diák/gyermek**	**kísérő ped.**	**összesen**
1.	május 31.	Kiskanizsai Általános Iskola	14	2	16
2.	június 5.	Muraszemenyei Általános Iskola és Óvoda	23	4	27
3.	június 6.	Hevesi Sándor Általános Iskola	20	1	21
4.	június 7.	Kőrösi Csoma Sándor-Péterfy Sándor Általános Iskola Kőrösi Csoma Sándor Székhelyintézménye	8	1	9
5.	június 11.	Kőrösi Csoma Sándor-Péterfy Sándor Általános Iskola Péterfy Sándor Tagintézménye	17	1	18
6.	június 12.	Kőrösi Csoma Sándor-Péterfy Sándor Általános Iskola Péterfy Sándor Tagintézménye	17	2	19
7.	június 12.	Kőrösi Csoma Sándor-Péterfy Sándor Általános Iskola Péterfy Sándor Tagintézménye	22	1	23
8.	június 13.	Kőrösi Csoma Sándor-Péterfy Sándor Általános Iskola Kőrösi Csoma Sándor Székhelyintézménye	25	2	27
9.	június 14.	Kőrösi Csoma Sándor-Péterfy Sándor Általános Iskola Kőrösi Csoma Sándor Székhelyintézménye	21	2	23
Mindösszesen			**167**	**16**	**183**

középiskolai csoportok					
sorszám	**dátum**	**intézmény**	**diák/gyermek**	**kísérő ped.**	**összesen**
1.	május 31.	Dr. Mező Ferenc Gimn.	32	2	34
Mindösszesen			**32**	**2**	**34**
nyári táboros csoportok					
sorszám	**dátum**	**intézmény**	**diák/gyermek**	**kísérő ped.**	**összesen**
1.	június 26.	Szivárvány Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény	15	5	20
2.	június 27.	Swans tánc tábor	25	3	28
3.	június 27.	Miklósfai Általános Iskola	17	2	19
4.	július 3.	Nono Tanoda	8	2	10
5.	július 4.	Rafi Óvoda Tehetség Tábor	5	2	7
6.	július 11.	Swans tánc tábor	25	2	27
7.	július 24.	Swans tánc tábor	22	2	24
8.	július 29.	Erdélyi diákok	45	6	51
9.	augusztus 7.	Swans tánc tábor	19	2	21
10.	augusztus 8.	Swans tánc tábor	19	1	20
Mindösszesen			**200**	**27**	**227**
Múzeumpedagógiai fogl. részt vevők száma			**399**	**45**	**444**

3. melléklet: Fotódokumentáció

NAGYKANIZSA
ONLINE

NAGYKANIZSA
ONLINE

NAGYKANIZSA
ONLINE

NAGYKANTZSA
ONLINE